

בעזהשי"ת

מִיָּמֵי עֲמֻקִּים עֵצָה בְּלֵב-אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלָה
סְטְרִיקוֹב

קובץ דברי תורה

עצה ותבונה

דברי תורה

מב"ק מרז אדמו"ר זצלה"ה

'עומק לב'

שיעורים ושיחות קודש
מב"ק מרז אדמו"ר שליט"א

'מים עמוקים'
'דולה התבונה'

פרשת
שמות
תשפ"ג

מכון זכור
לאברהם
סטריקוב

נר זכרון לנפש חיה

גליון זה נודב לע"נ
האשה החשובה בת קדושים
מרת ראדא רייבר ע"ה

בת כ"ק אדמו"ר הרה"ק
רבי יעקב יצחק דן מסטריקוב הי"ד זי"ע

אשה משכילת, יראת ה' היא תתאלל,
לשם ולרנהילה נודעה בנבורתה ובעוז רוחה
לעומת כל הגלים הזידונים שעברו על ראשה
בשנות הזעם.

נלב"ע כ"ו טבת תשס"ד

ת.ג.צ.ב.ה.

יהי זכרה ברוך

לע"נ

האשה ליבא בת ר' מנחם צבי ע"ה

נלב"ע כ"ד טבת תשע"ב

ת.ג.צ.ב.ה.

לתרומות והנצחות:

052-7620204

רחוב דוד 32 ירושלים

קובץ מ"א

ערש"ק פר' שמות תשפ"ג

ניתן להאזין לשיעורי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
מדי ליל שישי בשידור חי במערכת 'קול סטריקוב' מס' 072-3371263 שלוחה 4.
כמו כן ניתן להאזין לאחר השיעור בקו שיעורי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בקול הלשון'
מס' 073-2951269 שלוחה 1.

שמות

וַיִּפֶן כַּה וְכַה וַיִּרְא כִּי אֵין אִישׁ וַיֵּךְ אֶת
הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל (ב, יג).

י"ל עפ"י מה דאיתא בספדה"ק
עבודת ישראל עה"פ (פסוק יג)
"וַיֵּלֶךְ צִיּוֹם הַשְּׁנַי וְהָנָה שְׁנַי אֲנָשִׁים עֲבָרִים
נָזִים וַיֹּאמֶר לְרַשָּׁע לְמָה תָּכָה רַעַךְ",
וּפִירֵשׁ"י: "רַעַךְ, רַשָּׁע כְּמוֹתְךָ". שֶׁהָנָה
אוֹתָם שְׁנַי אֲנָשִׁים הָיוּ דָתָן וְאַבְרָם (רש"י
ס), וְאִיתָא בַּהֲאֲרִיז"ל (ספר הגלגולים פרק
לה) שְׁדָתָן וְאַבְרָם הָיוּ צַקְלִיפָה דּוּגְמַת
מִשָּׁה וְאַהֲרֹן צַקְדוּשָׁה. וְזֶה שְׁנֵאמַר לְקַמֵּן
צַפְרָשָׁה (ה, כ) "וַיִּפְגְּעוּ אֶת מִשָּׁה וְאֶת
אַהֲרֹן נָזִים לְקַרְחָתָם", שֶׁהַכּוּוֹנָה לְדָתָן
וְאַבְרָם (רש"י שם), וְזֶה הַכּוּוֹנָה
לְקַרְחָתָם, שֶׁהֵם עוֹמְדִים צַקְלִיפָה
לְעוֹמְתָם שֶׁל מִשָּׁה וְאַהֲרֹן צַקְדוּשָׁה. וְהָנָה
מִשָּׁה וְאַהֲרֹן שְׁקוּלִים הֵם צַדְרָגְתָם
צַקְדוּשָׁה (צד"ר פְּרָשָׁה א' ס' כ"א), וּמִמִּילָא
נִמְלָא שְׁדָתָן וְאַבְרָם הָיוּ ג"כ שְׁקוּלִים
צַרְשָׁעוֹתָם.

וְזֶה כּוּוֹנַת רַשָּׁי 'רַשָּׁע כְּמוֹתְךָ', שֶׁמִּשָּׁה
רַצִּינוּ הַצִּין זֹאת צְרוּחַ קְדָשׁ, שְׁדָתָן
וְאַבְרָם הֵם יַחְדָּיו צַמְדֵּרְגָה אַחַת צַקְלִיפָה
כְּנֻגְדוֹ וְכֻנְגְד אַהֲרֹן. וְלִכֵּן אָמַר לוֹ 'לְמָה
תָּכָה רַעַךְ', וְכוּוֹנָתוֹ הֵייתָה לְהַתְגַּבֵּר עֲלָיו
וְלְהַעֲנִיֵשׁ אוֹתוֹ צָס 'תְּכ"ה', וְכֻמְצוֹר
צַדְרֵי הַאֲרִיז"ל (שַׁעַר הַיְחֻדִים עֲנָף ד' פִּי"ח).
וְהַצִּלִּיעַ אֶת זֶה צְתוֹךְ דְּצֵרִיו צִאֲמָרוּ 'לְמָה
תְּכ"ה רַעַךְ'. וְהַרְשָׁעִים הִלְלוּ הַצִּינוּ זֹאת,
וְהַשִּׁיב לוֹ 'הַלְהַרְגֵנִי אַתָּה אֹמֵר', פִּירוּשׁ,
אֲנִי מִצִּין שֶׁאַתָּה מִצַּקְשָׁנִי לְהַרְגֵנִי
צִאֲמִירְתְּךָ אֶת הַשֵּׁם תְּכ"ה, וְרָלָה לְהַגְצִיר
אֶת עֲלָמוֹ כְּנֻגְד מַרְע"ה צָס הַיּוֹלָא
מַס"ת מִי' שְׁמַךְ 'לְאִישׁ' (רָאָה לְקוּטֵי תוֹרָה
לְאַרְיז"ל כֹּאן), עֲכָתוֹ"ד.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר לוֹ 'הַלְהַרְגֵנִי אַתָּה אֹמֵר
כֹּאֲשֶׁר הִרְגַת אֶת הַמַּלְאָכִים', וּפִירֵשׁ
רַשָּׁי: "מִכֹּאֵן אָנוּ לְמַדִּים שֶׁהַרְגוּ צָס
הַמַּפּוֹרֵשׁ". הֵיינוּ כִּי גַם כֹּאֵן צֹא לְהַרְגוֹ
צִאֲמִירְתָה הַשֵּׁם 'תְּכ"ה'.

ולפ"ז יש לפרש מה שנאמר כאן
 בהריגת המצרי 'ויך את המצרי
 ויטמנהו בחול', היינו כי כמו שכשציקש
 להרוג את דתן ואזירם הזכיר את השם
 בתוך שיחתו, באופן שלא יורגש שאומר
 את השם כדי להרוג, כך אלל המצרי לא
 הזכיר בגלוי את השם אלל אגז אורחא
 בתוך שיחתו, וזהו 'ויך את המצרי
 ויטמנהו בחול', שטמן והסתיר את
 ההריגה של המצרי בתוך השיחת 'חולין'
 שלו.

שם.

בגמרא (סנהדרין נח:): למדו ממה שהרג
 משה את המצרי על שהיכה
 איש עברי, שעוצד כוכבים שהכה את
 ישראל חייב מיתה. והנה הרמב"ם (פ"י
 מהל' מלכים ה"ו) כתב "עכו"ם שהכה
 ישראל אפילו חבל בו כל שהוא אף על פי
 שהוא חייב מיתה אינו נהרג".
 והמפרשים שם שקלו וטרו למצוא מקור
 דבריו בזה.

ומרן הגרי"ז זצ"ל ציאר כוונת
 הרמב"ם שהחיוז מיתה צעכו"ם
 שהכה ישראל הוא צידי שמים ולא צצית

דין. ולמד זאת ממקור דין זה שהוא
 צמעשה הריגת המצרי על ידי משה
 רבינו, שהרג את המצרי צסם המפורש,
 והריגה צסם אין זה נחשב להריגה צידי
 אדם, אלל הוא צצחינת תפילה או סגולה
 שיתקיים בו המיתה צידי שמים.

והביא הגרי"ז רחיה לזה ממה
 שפירש"י על מה שנאמר
 'וירא כי אין איש', "שאין איש עתיד
 לצאת ממנו שיתגייר". כי הנה צעונשים
 המסורים לצית דין, אין דנים צתולאות
 העונש, שמה יסוצצ מזה איזה דצר שאינו
 ראוי, או שיגיע העונש גם למי שאינו
 צריך להיענש, ואין לו לדיין אלל את
 המציאות הזו שמחייצת את העונש,
 ומענישים את החייצ צכל אופן. אלל
 צעונשי שמיים יש דין וחשבון מדוקדק
 צכל התולאות של העונש שינסם כאן
 ושעתידים לצא לאחר זמן, ואם יש דצר
 אחד שאינו נכון שיסוצצ מן העונש, אין
 מענישים כלל.

ועתה, אם היה המצרי מחויצ מיתה
 צידי אדם, לא היה צריך משה
 לצדוק אם יאל ממנו אחד שיתגייר, כי
 אם הוא מחויצ מיתה יש להרגו צכל
 אופן, אף אם יגרם מזה כליה לזרע כשר

אתה עומד עליו אדמת קדש הוא, היינו
שהארציות היא גם יכולה להיות קודש.

וגם הנה הוא יצא לקראתך וראך
ושמח בלבו (שם, יד).

ואיתא במדרש (רות רבה פרשה ה סימן
ו): "אילו היה יודע אהרן
שהקב"ה מכתוב עליו 'הנה הוא יוצא
לקראתך', צתופים וצמחולות היה יוצא
לקראתו". והתמיהה ידועה שאם היה
כאן המידה לנאת צתופים וצמחולות, אזי
גם צלי שדבר זה ייכתב צתורה היה לו
לעשות כן, ואם לא היה זה נכרך כאן,
למה היה עושה כן אם היה יודע
שהקב"ה מכתוב עליו.

ויש לבאר שבאמת היה ראוי שאהרן יצא
לקראת משה צתופים וצמחולות,
אלא שאהרן חשש שמא אינו אוחז בדרגה
זו ששמה בשלימות צמה שאחיו הקטן
נעשה מנהיגם של ישראל, ואהרן לא היה
עושה שום מעשה צחינוניות אם לא היה
אוחז בזה בפנימיות נפשו באמת
ובשלימות. ולכן לא רצה לנאת צתופים
ובצמחולות, כיוון שלא היה בטוח בעצמו
שאוחז בזה גם בפנימיות לבו בשלימות.

שעתיד היה לנאת ממנו. וממה שהציט
משה צרות קדשו לראות שאין איש
העתיד לנאת ממנו שיתגייר, צהכרח
שהחיוצ מיתה שהיה כאן הוא מיתה צידי
שמייס, וכאשר רצה משה לעורר את
המיתה צידי שמייס, היה נריך לצדוק
הדק היטב אם אין שום דבר שאינו ראוי
שיגרם על ידי העונש, שאז אי אפשר
להעניש, ורק כאשר ראה שאכן הוא כך,
פעל את הריגת המצרי על ידי אמירת
השם.

של נעליך מעל רגליך כי המקום
אשר אתה עומד עליו אדמת
קדש הוא (ג, ה).

י"ל בדרך רמז כי הנה נעליים הוא דבר
החולץ בין האדם לאדמה. ורמז בזה
הקב"ה למשה שעבודת ה' הנכונה
והראויה אינה באופן שיש חליצה בין
האדם לארציות ולחומריות, היינו
שנצדלים ופורשים מן הגשמיות. אלא
אדרבה יש לקדש גם את הדברים
הגשמיים ולהפכם לרוחניות.

וזוהו 'של נעליך', שיסיר את החליצה צינו
לארציות, וזאת 'כי המקום אשר

אולם 'אילו היה יודע שהקב"ה מכתוב
עליו 'הנה הוא יולא לקראתך,
וראך ושמח בלבו, היינו שהקב"ה יעיד
על שמחת לבו, ואז צודאי ששמחתו
במשה היא שמחה שלמה בכל פנימיות

ונצכי לבו, אז 'צתופים וצמחולות היה
יולא לקראתו, כיוון שהיה סמוך וצטוח
שמעשיו החינוכיים תואמים את
פנימיותו.

ליקוטי אמרים תניא - פרק מ"ד [ד]

ממש האמיתי ב"ה. ומודעת זאת מה שכתב בתיקונים (תיקון ו, נג.) כי בעולם הבריאה 'מקנא תמן אימא עילאה' שהיא ההתבוננות באור אין סוף חיי החיים ב"ה וכמאמר אליהו (מאמר 'פתח אליהו' מיקו"ז יז.) 'בינה לבא ובה הלב מבין'. ולא עוד אלא שב' בחינות אהבות אלו הנ"ל הן כלולות מן בחינת 'אהבה רבה' וגדולה ומעולה מדחילו ורחימו שכליים אשר האהבה נקראת לעיל בשם 'אהבת עולם'.

רק שאף על פי כן צריך לטרוח בשכלו להשיג ולהגיע גם לבחינת 'אהבת עולם' הנ"ל הבאה מהתבונה ודעת בגדולת ה', כדי להגדיל מדורת אש האהבה ברשפי אש ושלהבת עזה ולהב העולה השמימה עד ש'מים רבים לא יוכלו לכבות' וכו' 'ונהרות לא ישטפוה' וכו' (שיר השירים ט, ז). כי יש יתרון ומעלה

והנה ב' בחינות אהבות אלו אף שהן ירושה לנו מאבותינו וכמו שבע בנפשותינו, וכן היראה הכלולה בהן שהיא לירא מליפרד ח"ו ממקור חיינו ואבינו האמיתי ב"ה, אף על פי כן אינן נקראות בשם דחילו ורחימו טבעיים אלא כשהן במוחו ומחשבתו לבר ותעלומות לבו ואז מקומן בי' ספירות דיצירה ולשם הן מעלות עמהן התורה והמצות הבאות מחמתן ובסיבתן.

אבל כשהן בהתגלות לבו נקראות 'רעותא דלבא' בזוהר (ג, יז:) ומקומן בי' ספירות דבריאה ולשם הן מעלות עמהן התורה והמצות הבאות מחמתן מפני שיציאתן מההעלם והסתר הלב אל בחינת גילוי היא על ידי הדעת ותקיעת המחשבה בחוץ והתבוננות עצומה מעומקא דלבא יתיר ותדיר באין סוף ב"ה איך הוא חיינו

לבחינת אהבה כרשפי אש ושלהבת
 עזה וכו' הבאה מהתבונה ודעת בגדולת
 אין סוף ב"ה על שתי בחינות אהבה
 הנ"ל כאשר אינן כרשפי אש ושלהבת
 כו' כיתרון ומעלת הזהב על הכסף וכו'
 כמו שיתבאר לקמן (פיק ג). וגם כי זה כל

האדם ותכליתו למען דעת את כבוד ה'
 ויקר תפארת גדולתו איש איש כפי
 אשר יוכל שאת כמו שכתב ברעיא
 מהימנא פרשת בא (זו"ק ג, מנ:): 'בגין
 דישתמודעון ליה' וכו' וכנודע.

תכלית האדם לעסוק בעניינים המביאים לידי יראה ואהבה

שיעור בספה"ק לקוטי אמרים תניא

ליל שישי פרשת ויחי תשפ"ג

מעלת ההתאספות ללימוד ספה"ק - ריווח להתבונן,
 ובזה מתגברים על קושי הגלות

נודעים דברי רש"י בתחילת הפרשה: "למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב
 אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד, שהתחילו לשעבדם.
 דבר אחר, שבקש לגלות את הקץ לבניו, ונסתם ממנו". וז"ל אאזמו"ר זצ"ל היה רגיל
 לבאר עומק העניין שנרמז דבר זה שבקש לגלות את הקץ וכו' דווקא באופן זה של
 פרשה סתומה (והיה מקדים תמיד בפשט הדברים, לבאר השאלה 'למה פרשה זו
 סתומה', דמהיכי תיתי כלל שיש כאן פרשה חדשה, והביא מדברי המפרשים (ראה
 רא"מ וגור אריה כאן) שצריך לומר שכך היה מקובל מעזרא הסופר שמתחיל כאן פרשה
 אחרת), וביאר על פי מה שכתב רש"י בפרשת ויקרא (ב, ב) "ומה היו הפסקות

משמשות, ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין". וכאן שלא עשו הפסקה הדבר מורה שבפרשה זו אין ריווח להתבונן, והכוונה שיעקב אבינו בא לגלות לא רק את קץ הגלות, אלא גם מה שיעבור על בני עד עת בוא קץ, ועל זה בא הרמז במה שפרשה זו סתומה, היינו שהמצב בגלות יהיה שלא יהיה 'ריווח להתבונן', היינו שיהיו בני סחופים ודוויים כל כך מחמת צרות וייסורי הגלות, שלא יהיה להם פנאי ויישוב הדעת להתבונן בעניין חובתם בעולמם.

ונמצא שכאשר כן עושים 'ריווח להתבונן', עי"ז ממעטים מעט מקושי הגלות המר, וכך כאשר מתכנסים כמה יהודים יחד, ולומדים מעט, ומתבוננים קמעא, עושים 'ריווח להתבונן', הרי שעיי"ז עוצרים את הגלות לזמן מה. אם כן מה טוב חלקינו שאנו מתאספים בליל שישי, לומדים בספר קדוש ומדברים קצת דברי חסידות, ומתבוננים בעניינים הנלמדים, שעיי"ז נלחמים עם צרת הגלות.

אף שבחינות האהבה והיראה מצד שהקב"ה הוא חיינו ושהוא אבינו הם בטבע, אפשר להעלותם לבחינת האוי"ר השכליים

בשבוע שעבר למדנו אודות שני בחינות אהבת ה' - שני מיני מחשבות המעוררות את האדם לאהבת ה'. התבוננות אחת, שכל החיות של האדם הוא מהשי"ת, שהרי הוא מחיה את כולם, וכמו שהאדם אוהב את חייו שלו, כן יאהב את השי"ת הנותן לו חיים. וההתבוננות השנייה, היא שהשי"ת הוא אבינו, וממילא כמו שהבן אוהב את אביו, כן יאהב את הקב"ה שהוא 'אבינו האמיתי'. וכאשר רגילים על לשונו וקולו של האדם מחשבות אלו, ההרגל נעשה טבע בלבו לקנות את מידת אהבת ה' כדבעי. וכעת ממשיך להרחיב את הדיבור בעניין שני בחינות אהבות אלו. וז"ל:

והנה ב' בחינות אהבות אלו אף שהן ירושה לנו מאבותינו וכמו טבע בנפשותינו - כפי שביאר לעיל - וכן היראה הכלולה בהן שהיא לירא מליפרד ח"ו ממקור חיינו ואבינו האמיתי ב"ה - כי כמו שיש לאדם רגש של אהבה למקור חייו, וכן לאביו, כך יש לו יראה שלא לעשות מעשים שיפרידו אותו ממקור חייו, ומאביו, ולכן שני מיני התבוננויות אלו מביאים את האדם גם ליראת ה', שלא להיכשל בעוונות ובחטאים, שעל ידם עלול להיפרד חלילה מהשי"ת שהוא מקור חייו, ואביו. וגם יראה זו היא

טבעית בנפש היהודי, אולם אף על פי כן אינן נקראות בשם דחילו ורחימו טבעיים – לעיל בפרק ל"ט ביאר שני מדרגות כלליות באהבה ויראה, אהבה ויראה טבעיים – היינו שבאים מצד טבע היהודי, שקיבל בירושה מהאבות הק', ואהבה ויראה שכליים – היינו שבאים מכח שכל, שהאדם לכד התבונן בדברים המביאים לידי אהבה ויראה, וכפי שמעמיד הרמב"ם (פ"ג מהל' יסודי המורה ה"ח) את הדרך להגיע לאהוי"ר: "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם" וכו', כמו שהולך ומבאר שם בארוכה העניינים בהם יש להתבונן כדי להגיע לאהבה ויראה.

וביאר התניא שם שאהבה ויראה כאלו הבאים על ידי מה שהאדם עבד בעצמו בשכלו ובמוחו, הם במדרגה גבוהה יותר, שהם עולים לעולם גבוה יותר, עולם הבריאה, לעומת האהבה והיראה הטבעיים שמגיעים רק לעולם היצירה. ולכאורה שני בחינות אהבה ויראה אלו שנתבארו כאן, הם רק בדרגת אהבה ויראה טבעיים, שהרי הם באים מטבע נפש היהודי שירושה לו מאבותיו, וממילא עולות רק לעולם היצירה. ומחדש כאן שגם בחינות אלו אפשר להעלותם לעולם הבריאה, כיוון שהם נקראים אהוי"ר טבעיים רק – אלא כשהן במוחו ומחשבתו לכד ותעלומות לבו ואז מקומן בי' ספירות דיצירה ולשם הן מעלות עמהן התורה והמצוות הבאות מחמתן ובסיבתן.

אבל כשהן בהתגלות לבו נקראות 'רעותא דלבא' בזוהר (ג, י:): ומקומן בי' ספירות דבריאה ולשם הן מעלות עמהן התורה והמצוות הבאות מחמתן – וזאת למה, הרי יסוד אהבות אלו הוא טבעי – מפני שיציאתן מהעלם והסתר הלב אל בחינת גילוי – בירושה קיבלו זאת רק בהעלם ובהסתר הלב, והיציאה אל הגילוי – היא על ידי הדעת ותקיעת המחשבה בחווק והתבוננות עצומה מעומקא דלבא יתיר – מרובה – ותדיר – בהתמדה – באין סוף ב"ה איך הוא חיינו ממש – היינו ההתבוננות הראשונה, שהשי"ת הוא מקור חיינו – ואבינו האמיתי ב"ה – היינו ההתבוננות השנייה, שהשי"ת הוא אבינו, שעל כך התבונן וחשב שוב ושוב, וזה מה שהביא את אהבות אלו מן ההעלם אל הגילוי – ומודעת זאת מה שכתב בתיקונים (מיקון ו, כג.) כי בעולם הבריאה 'מקננא תמן אימא עילאה' – כידוע שסדר עולמות אבי"ע מכוון כנגד

הספירות, עולם האצילות כנגד החכמה, עולם הבריאה כנגד הבינה, עולם היצירה כנגד הו' קצוות, ועולם העשיה כנגד המלכות, וזהו הכוונה שבעולם הבריאה שורה בחינת 'אימא עילאה', שהוא כינוי לבינה - שהיא ההתבוננות באור אין סוף חיי החיים ב"ה וכמאמר אליהו (מאמר 'פסח אליהו' מיקו"ז ז). 'בינה לבא ובה הלב מבין' - וכיוון שכל הכח להוציא את בחינות האהבה האמורות מן הכח אל הפועל הוא על ידי הבינה, ההתבוננות, שהיא שורה בעולם הבריאה, גם התעוררות האהבה הבאה באופן כזה עולה לעולם הבריאה. ולא עוד אלא שב' בחינות אהבות אלו הנ"ל הן כלולות מן בחינת 'אהבה רבה' וגדולה ומעולה מדחילו ורחימו שכליים אשר האהבה נקראת לעיל בשם 'אהבת עולם' - מדרגת האהבה המכונה 'אהבה רבה' גבוהה יותר מהאהבה בבחינת 'אהבת עולם', ולכן אהבה זו שבאה מהתבוננות עולה עוד יותר מאהבה ויראה השכליים.

צריך ג"כ להתבונן בגדולת ה', הן משום שע"ז האהבה היא 'כרשפי אש', והן משום שתכלית האדם להתבונן בגדולת ה'

מעתה, אם בחינות אהבה אלו מגיעים לדרגה גבוהה כ"כ, הרי לכאורה די בסוג כזה של אהבת ה'. ובא כעת התניא לבאר שעם כל זאת אין להסתפק עם זה, וצריך גם כן את האהבה הבאה מהתבוננות בגדולת ה': רק שאף על פי כן צריך למרוח בשכלו להשיג ולהגיע גם לבחינת 'אהבת עולם' הנ"ל הבאה מהתבונה ודעת בגדולת ה', כדי להגדיל מדורת אש האהבה כרשפי אש ושלהבת עזה - כתוצאה מאהבה זו הבאה מהתבוננות בגדולת ה' בוערת אש נוראה בלב האדם - ולהב העולה השמימה עד ש'מים רבים לא יוכלו לכבות' וכו' 'ונהרות לא ישטפוה' וכו' (סי' הסי' מ, ז). כי יש יתרון ומעלה לבחינת אהבה כרשפי אש ושלהבת עזה וכו' הבאה מהתבונה ודעת בגדולת אין סוף ב"ה על שתי בחינות אהבה הנ"ל כאשר אינן כרשפי אש ושלהבת כו' ביתרון ומעלת הזהב על הכסף וכו' כמו שיתבאר לקמן (פרק נ) - שאמנם ייתכן בחינת אהבה במדרגה גבוהה מאוד, ועולה למעלה עליונה ביותר, אולם היא בבחינת 'כסף', לעומת האהבה בבחינת 'זהב', שנעלית על האהבה בבחינת כסף, כיוון שיש בה רשפי אש שלהבת י-ה.

ועוד טעם למה צריך ג"כ את בחינת האהבה הבאה מהתבוננות בגדלות ה': וגם כי זה כל האדם ותכליתו למען דעת את כבוד ה' ויקר תפארת גדולתו איש איש כפי אשר יוכל שאת – תכלית האדם הוא לדעת את גדלות ה' – כמו שכתב ברעיא מהימנא פרשת בא (זו"ק ג, מ:): 'בגין דישתמודעון ליה' וכו' וכנודע – היינו שהשי"ת ברא את כל העולמות 'בגין דישתמודעון ליה', שידעו אותו, אמור מעתה שתכלית האדם בעולם הזה הוא להגיע לידיעת ה'. וממילא אפילו שבחינת האהבות דלעיל גדול מאוד, צריך גם כן את ההתבוננות בגדלות ה', כי זה תכלית האדם.

וכן אנו מתפללים על זה בכל יום, כתקנת חכמים (צרכי המורה) "ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך", הרי שהתכלית המבוקש הוא לבוא לבחינה זו של 'יודעי שמך', שתהיה לנו ידיעת ה', כי זה כל תכלית הבריאה, שהאדם יגיע לידיעת ה'. וממילא יש לעסוק בזה.

וידוע שבמשך הדורות היו צדיקים שהרבה לעסוק באופן מיוחד בעניין זה של ההתבוננות בגדלות ה', וכמו הרמב"ם, והחובות הלבבות בשער הבחינה שחלק גדול מן הדברים שם מכוונים להתבוננות בגדלות ה' וכמעשי ה', וכמו שמפרט שם פרטים רבים שיש לאדם מסביבו ובכל העולם שאפשר לראות בהם את גדלות ה' – וכמובן שכל פרטים אלו הם רק דוגמאות, וכמו שהוא הסתכל ומצא דברים רבים, כך יש עוד פרטים רבים שאפשר להתבונן מהם את גדלות ה' – וכן היו במשך הדורות עוד צדיקים רבים שעסקו במיוחד בזה. והוא וזה דבר גדול במעלה לעסוק בעניינים אלו, ללמוד בספרים המדברים על כך, וכאמור שזהו כל תכלית הבריאה – 'בגין דישתמודעון ליה'.

והחובות הלבבות שם (פ"ו), כותב רעיון נפלא המחדד את ההשפעה הגדולה של ההתבוננות בגדלות ה', בדרך משל לאדם שנולד בכור מאסר המלך, ולא יצא משם כל ימי חייו, והוא יודע רק שיש בעל הבית לבור זה, ומשבח את בעל הבור על אשר מספק את צרכיו. אומר לו שליח המלך, אל תשבחו רק בתור בעל הבור הדואג לצרכיך, הרי הוא המלך של ארצות אדירות ועצומות, והוא דואג לצרכיהם של אלפי נתיניו, וכאשר אתה מדבר עליו רק בתורת בעל הבור הרי אתה משפיל מאוד את כבודו.

והנמשל הוא שהאדם יודע רק את מה שקיים בעולמו, ולפי זה הוא יודע את גדלות ה', ובמידה זו הוא משבח. אולם השי"ת הוא הרי גדול הרבה יותר מהשגתנו, וכמה שהאדם משיג יותר בגדלות ה' השבח וההודאה שלו להשי"ת גדול יותר. ובעניין זה אפשר לעסוק גם בשעת התפילה, ואמירת תהלים וכדו', בהם אומרים פסוקים רבים המדברים בגדלות ה', וכאשר מתבוננים בזה וחיים עם זה אפשר להשיג הרבה בעבודת 'דישתמודעון ליה'.

הקץ נסתם מיעקב אבינו, כיוון שאין לעסוק בזה,
אלא בעניינים המביאים לידי יראה ואהבה

והנה בכל התקופה האחרונה למדנו כאן הרבה נקודות ואופנים שתכלית כולם לחזק את העניין של יראת ה' ואהבת ה'. ובוודאי שכל פרט ונקודה מזה הוא דבר גדול מאוד, כל אחד לכשעצמו, ורוב העולם כל כך רחוק מזה, והעבודה היא בדרך כלל כמצוות אנשים מלומדה, בלי אהבת ה' ויראת שמים ראויים, וכאשר נכנסים לעניינים אלו ועוסקים בהם כראוי, כל העבודת ה' משתנה למעליותא ומתרוממת לאין ערך ושיעור.

והזכרנו לעיל את דברי רש"י בפרשתנו שביקש יעקב לגלות את הקץ ונסתם ממנו, ויש להבין מדוע היה כן שנסתם ממנו, וכ"ק אאזמו"ר זצ"ל היה מרגלא בפומיה להביא על זה את דברי הרמב"ם בסוף הלכות מלכים, שם מדבר אודות ענייני מלך המשיח והגאולה, וכותב שם (פ"ג ז"ל): "ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות ולא יאריך במדרשות האמורים בעניינים אלו וכיוצא בהן ולא ישימם עיקר, שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה, וכן לא יחשב הקצין אמרו חכמים תפח רוחם של מחשבי הקצים אלא יחכה ויאמין בכלל הדבר כמו שבארנו". ולכן נסתם הקץ מיעקב אבינו כשביקש לגלותו לבניו, להורות שאין להתעסק בדבר זה.

ולעניינינו הרי מבואר בזה שאין לעסוק בעניינים אלו כיוון שאין בזה שום תכלית לעבודת האדם, 'שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה', ומכאן

שבמה יש כן להתעסק – בדברים שמביאים לידי יראה ולידי אהבה, כיוון שהם תכלית האדם בעולמו.

והנה בעניין זה שביקש יעקב לגלות את הקץ, איתא עוד במדרש (נר"ר נח, ז) והובא בספרים הק', בישמח ישראל ובשם משמואל כו"כ פעמים, בזה"ל: "מלמד שבא לגלות להם את הקץ ונתכסה ממנו, משל לאוהבו של מלך שהיה נפנה מן העולם והיו בניו סובבין את מטתו אמר להם בואו ואגלה לכם מסטורין של מלך, תלה עיניו והביט במלך אמר להם הוי זהירין בכבודו של מלך. כך יעקב אבינו תלה עיניו וראה שכינה עומדת על גביו אמר להם הוו זהירין בכבודו של הקדוש ברוך הוא".

ועפ"י דברי המדרש אפשר לכאר דברי הרמב"ם הידועים בהלכות קריאת שמע (פ"א ה"ד) – דברים נשגבים כל כך שיש לחזור עליהם מפעם לפעם – וז"ל: "מסורת היא בידינו שבשעה שקבץ יעקב אבינו את בניו במצרים בשעת מיתתו ציום וזרום על יחוד השם ועל דרך ה' שהלך בה אברהם ויצחק אביו, ושאל אותם ואמר להם, בני שמא יש בכם פסלות מי שאינו עומד עמי ביחוד השם, כענין שאמר לנו משה רבינו (דברים נט, יז) 'פן יש בכם איש או אשה וגו', ענו כולם ואמרו, 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', כלומר שמע ממנו אבינו ישראל ה' אלקינו ה' אחד, פתח הזקן ואמר, 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', לפיכך נהגו כל ישראל לומר שבה ששבח בו ישראל הזקן אחר פסוק זה".

והנה עיקר דברי הרמב"ם מקורם בדברי הגמרא (פסחים נו.), שאמרו שם: "ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה, אמר שמא חס ושלום יש במטתי פסול כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ואבי יצחק שיצא ממנו עשו, אמרו לו בניו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. אמרי רבנן היכי נעביד נאמרוהו לא אמרו משה רבינו, לא נאמרוהו אמרו יעקב, התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי".

אולם הכסף משנה שם תמה מנין למד הרמב"ם דבר זה שיעקב אבינו 'ציום וזירזם על יחוד ה' ועל דרך ה'" וכו', הרי זה לא נזכר בגמרא, ואדרבה, מבואר שם שכינסם לצורך עניין אחר, לגלות להם את הקץ, ואת זה לא הביא הרמב"ם. ויעו"ש מה שכתב בזה.

אכן עתה יש לומר שמקור דברי הרמב"ם הוא המדרש הנ"ל שיעקב אבינו אמר להם 'הוּו זהירין בכבודו של מלך', ולמד הרמב"ם הכוונה בזה, שציום וזירזם על יחוד ה' ועל דרך ה', שזהו 'כבודו של מלך', ואמנם בתחילה כינסם כדי לגלות להם את הקץ, אולם בסוף חזר בו וציום והזהירם על כבודו של מלך.

אמנם עדיין יש להבין בדברי המדרש גופא, יש להבין מנא להו דבר זה שאמר להם יעקב אבינו לבניו 'הוּו זהירין בכבודו של הקב"ה', הרי לכאורה אין לזה שום רמז בפסוקים כאן.

ולאמור לעיל אתי שפיר, היינו שהרי במה שנמנע מיעקב לגלות את הקץ הייתה ההוראה בזה שאין להתעסק בעניינים אלו של הקץ, אלא בדברים אחרים, והיינו כמו שביאר הרמב"ם, בדברים המביאים לידי אהבה ויראה. ואחר שראה יעקב כן, אמר זאת לשבטים 'הוּו זהירין בכבודו של מלך', היינו אל תעסקו אלא בעניינים המביאים ל'כבודו של מלך', לאהבתו ויראתו.

על ידי שעוסקים ב'כבודו של מלך' מסיחים את הדעת מכל העניינים האחרים

ובשם משמואל^א (מרע"ד ד"ה צמד"ר) כתב לבאר דברי המדרש, ובהקדם מה שלכאורה צ"ב שהמדרש פתח בזה ש'בא לגלות להם את הקץ ונתכסה ממנו', הרי שמה שלא גילה להם את הקץ היה מחמת שנסתם חזון, ואחר מביא המשל הנ"ל שמזה משמע שלא גילה להם כיוון שלא רצה לגלות מסתורין של המלך בפני המלך. עוד תמוה, שבמשל אוהב המלך לא ראה תחילה את המלך וממילא ביקש לגלות מסתורין שלו, ורק אח"כ גילה שהמלך נמצא על ידו ולכן לא גילה. אבל יעקב אבינו מעיקרא מאי קסבר, וכי יש דבר שנכסה מעיני ה', הלא עיניו יתברך משוטטות בכל הארץ,

ומלוא כל הארץ כבודו, ומדוע דווקא כשראה שכונה עומדת על גביו עצר בעצמו מלגלות את הקץ.

ומבאר וז"ל: "ונראה דהענין שבקש לגלות את הקץ, היינו שהביט במראה הנבואה עד עת הקץ, אך מחמת שהשיג התגלות אלקות היה מראה זה של ביאת המשיח נקל ונמוך בעיניו להסתכל בו והסיח דעתו ממנו להסתכל בשכינה, כי המתיקות והעריבות של מראה השכינה לקחו ממנו כל חושיו מלהסתכל בדבר אחר ולא הסתכל עוד על הקץ, וזהו הפירוש שנכסה ממנו, היינו שלא ראהו עוד מפני שלא הסתכל בו".

ומביא שכן מבואר בתרגום יונתן (מט, ב) "מן דאתגלי איקר שכינתא דה', קיצא דעתיד מלכא משיחא למיתי איתכסי מיניה". הרי שדווקא מחמת התגלות השכינה עליו נכסה ממנו הקץ, והוא פלא שאדרבה בהתגלות האלוקות נתרבה השפע הנבואי. אולם להאמור א"ש, שמחמת גודל ההתגלות שהיה לו, הסיח דעתו מלהסתכל בדבר אחר, אף לא בנבואת ימות המשיח.

ובזה מפרש דברי המדרש, שאותו אוהב בשביל שתלה עיניו והביט במלך הסיח דעתו מכל עניניו הפרטיים וקבע כל חושיו בעניין המלך עצמו, ואמר להם לבניו הו זהירין בכבודו של מלך, וכך יעקב אבינו ע"ה בשביל עריבות ומתיקות המראה הסיח דעתו מהכל ואמר לבניו שזה העיקר ותכלית הכל להיות זהירין בכבודו של הקב"ה, ע"כ תו"ד הנפלאים של השם משמואל.

והנה כאמור בתחילת הדברים בשם אאזמו"ר זצ"ל שיעקב אבינו לא בא לגלות רק את הקץ, אלא גם מה שיקרה עם בני"י באחרית הימים, בימי הגלות עד שיזכו לגאולה. ועתה, כשנתבונן נמצא שבזה שהזהיר יעקב לבניו באותה שעה 'הו זהירין בכבודו של מלך', נתן לנו עצה טובה ודרך ישרה איך להתגבר על קושי הגלות המר, עד עת בוא קץ, שה'כבודו שלך מלך' כל כך ערב ומתוק, שאם חושבים על זה, נזהרים אכן בכבודו של מלך, אזי מוסחת הדעת לגמרי מכל שאר הדברים, ואי אפשר לחשוב

לא על הקץ, ואף לא על ייסורי וקשיי הגלות, כי הערבות והמתיקות של ה'כבודו של מלך' מושכת כל כך את כל החושים עד שאין מרגישים שום דבר אחר.

וכאשר אנו זוכים להגות בספר שנותן לנו את ה'כבודו של מלך', שמלמדנו איך לחשוב על אהבת ה' ויראת ה', הרי זה בחינה שלזמן מסוים כל הגלות נעצרת, כי כאשר מונחים בכבודו של מלך אזי כאמור מתרוממים מכל הסובב אותנו ומסיחים את הדעת מכל שאר העניינים.

יעקב אבינו אמר בשכמל"ו, כיוון שהיה אז בבחינה של בית המקדש

ועל דברי הגמרא הנ"ל בעניין אמירת ברוך שם כבוד מלכותו, יש להביא מאמר נפלא מהישמח ישראל^ל (זוט 7), שהנה המהרש"א שם פירש שיעקב אבינו כאשר שמע מבניו שהיו מזכירים את השם הנכבד והנורא היה עונה ברוך שם כבוד מלכותו כמו שהיה בבית המקדש שכשהיו שומעים שם המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול היו כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (זומא סו.). אבל משה רבינו לא אמר בשכמל"ו כיוון שלא אמר כדרך הקורא קריאת שמע אלא כדרך הלומד, יעו"ש.

ומקשה הישמח ישראל שהרי בבית המקדש היה הכהן גדול מזכיר את שם המפורש ככתיבתו ולכן היו אומרים בשכמל"ו, משא"כ אצל יעקב ששמע את השם רק כקריאתו. ומביא בשם הרד"ק מקאז'ניץ זי"ע שאז בעת הסתלקות יעקב אבינו מן העולם ובמעמד שבטי י-ה היה אז האוויר והמקום כמו המקדש וקודש הקדשים, והזכירו את השם ככתבו. ולפי זה מבאר הישמח ישראל מה שמרע"ה לא אמר בשכמל"ו, כיוון שהוא נתן את התורה הנצחיית לכל הדורות לכל איש ואיש כפי ערכו ובחינתו, וראה שבדורות האחרונים יהיו משוקעים בחומר ובארציות, ולא יהיו בגודל קדושת וטהרת הלב והמוח, ולכן לא אמר בשכמל"ו, כמו במקדש.

ולפי זה הכוונה במה שאמרו שם בגמרא 'התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי', היינו שאף שאין אנו שייכים לדרגה זו בבחינת ביהמ"ק, אנו אומרים זאת באופן שיהיה

עכ"פ זכר לדבר שבזמן ההסתלקות של יעקב אבינו היה כזה מצב מרומם, בבחינת ביהמ"ק וקודש הקדשים, וזאת היא התבוננות נפלאה לעת אמירת בשכמל"ו.
יעזרנו ה' על דבר כבוד שמו, שנוכל לעסוק כדבעי בעניינים המביאים לידי יראה ולידי אהבה, ולקנות ולו במעט את המידות הללו, ונזכה במהרה לגאולת עולמים.

